

Miljøministeriet
Naturstyrelsen

Natura 2000-plan 2010-2015

Havet og kysten mellem Præstø Fjord og Grønsund

Natura 2000-område nr. 168
Habitatområde H147
Fuglebeskyttelsesområde F84 og F89

Kolofon

Titel:

Natura 2000-plan 2010-2015.
Havet og kysten mellem
Præstø Fjord og Grønsund.
Natura 2000-område 168.
Habitatområde H147.
Fuglebeskyttelsesområde F84
og F89.

Emneord:

Habitatdirektivet, miljømålslo-
ven, målsætning, indsatspro-
gram, Natura 2000-plan,
Præstø Fjord, Grønsund, Ulv-
sund, Ulvshale, Nyord, Jungsh-
oved.

Udgiver:

Miljøministeriet, Naturstyrelsen

Ansvarlig institution:

Naturstyrelsen
Fejøgade 1
4800 Nykøbing F
www.nst.dk

Copyright:

Miljøministeriet, Naturstyrelsen

Sprog:

Dansk

År:

2011

ISBE nr. 978-87-7091-419-2

ISBN nr. 978-87-7091-420-8

Dato:

1. december 2011

Forsidefoto:

Den centrale del af Natura
2000-område 168 med Nyord
og Ulvshale. I baggrunden ses
Jungshoved.

Fotograf: Jan Kofod Winther

Resume:

Natura 2000-plan for Havet og
kysten mellem Præstø Fjord og
Grønsund (nr. 168). Natura
2000-planen skal sikre gunstig
bevaringsstatus for områdets
udpegede arter og naturtyper.
Området og truslerne mod de
udpegede naturtyper og arter
beskrives, og der fastlægges
målsætninger og indsatser for
naturtyperne og arterne. Der
foretages en strategisk miljø-
vurdering af planen.

Må citeres med kildeangivelse.

Indhold

Forord	4
Natura 2000-planlægning	5
<i>Natura 2000-planen er bindende for myndighederne</i>	6
Områdebeskrivelse	6
Trusler mod områdets naturværdier	10
Igangværende pleje og genopretning	15
Tilstand og bevaringsstatus/prognose	16
<i>Vurdering af tilstand</i>	16
<i>Vurdering af bevaringsstatus/prognose</i>	20
Målsætning	23
<i>Overordnet målsætning for Natura 2000-området</i>	24
<i>Konkret målsætning for naturtyper og arter</i>	25
<i>Modstridende interesser</i>	26
Indsatsprogram	26
<i>Generelle retningslinjer</i>	27
<i>Konkrete retningslinjer</i>	28
<i>Mulige virkemidler</i>	29
Sammenhæng og synergi med vandplan	29
Strategisk miljøvurdering	29
Bilag 1. Kort over Natura 2000-områdets placering og afgrænsning	30
Bilag 2. Opsummering af Natura 2000-planen og mulige virkemidler ..	31
Bilag 3. Væsentlige naturforvaltningsmæssige opgaver	32
Bilag 4. Miljørapport for Natura 2000-planen	35
Bilag 5. Fiskeriaktivitet i Natura 2000-området	36

Foto: Claus Bjørn Larsen

Danmarks VIP-natur får egen bodyguard

Hvad har Skagens Gren, Silkeborgskovene og det Sydfynske Øhav til fælles? Eller klokkefrøen, fiskeørnen og gråsælen? De er alle en del af Danmarks særligt værdifulde natur, som vi er forpligtet til at passe godt på. Det samme gælder strandengen, højmosen og boblerevet. Natura 2000-områderne er et netværk af naturområder i EU, der indeholder særligt værdifuld natur set i et europæisk perspektiv. Natura 2000 skal sørge for, at alle 27 EU-lande drager omsorg for egne truede dyr, planter og natur.

Danmark har i alt 246 Natura 2000-områder. Hvert område får nu sin helt egen naturplan, der skal fungere som bodyguard. Det er i alt for mange år gået tilbage for naturens mangfoldighed. Nu skal planerne sørge for, at staten, kommuner og lodsejere drager omsorg for de naturtyper og plante- og dyrearter, der er truede sårbare eller sjældne i EU.

Ny natur på vej

Naturplanerne er den hidtil største naturindsats, der nogensinde er sat i værk i Danmark. Budgettet er ca. 1,8 mia. kroner og vil i stor udstrækning blive finansieret af EU's landdistriktsmidler. Den planlagte indsats dækker ca. 1.600 km², hvoraf de 40 km² er ny natur.

Der er planlagt hundredvis af nye vandhuller, som vil sikre levesteder for padder som klokkefrøen og vandsalamanderen. 200 km² løvskov skal beskyttes mod rydning, og flere hule, gamle og døde træer vil give levesteder for svampe, flagermus og insekter. Fiskeri på havet skal reguleres, så de unikke danske boblerev sikres mod at blive ødelagt af fiskeredskeer, og danske højmoser skal igen have mulighed for at få det bedre. Lige nu er de truet af udtørring og tilgroning. Med naturplanerne skal der ryddes krat og buske og gives bedre og mere naturlige vandforhold.

Tilbagegangen stoppes

Som ny miljøminister er jeg glad for, at vi nu har en plan for at stoppe naturens tilbagegang i Natura 2000-områderne. Der må ikke ske yderligere skade på naturen. Planerne har været for længe undervejs under VK-regeringen. Natura 2000-områderne blev udpeget i årene 1998-2004, og tilbagegangen skulle være standset allerede sidste år.

Danmarks nye SRSF-regering vil føre en mere aktiv og fremsynet naturpolitik. De 246 Natura-områder har nu hver en bodyguard, mens regeringen laver en plan for hele Danmark. Naturplan Danmark skal sætte ambitiøse mål – ikke blot for den natur som findes i Natura 2000-områderne, men for hele den danske natur.

Lad os så komme i gang !

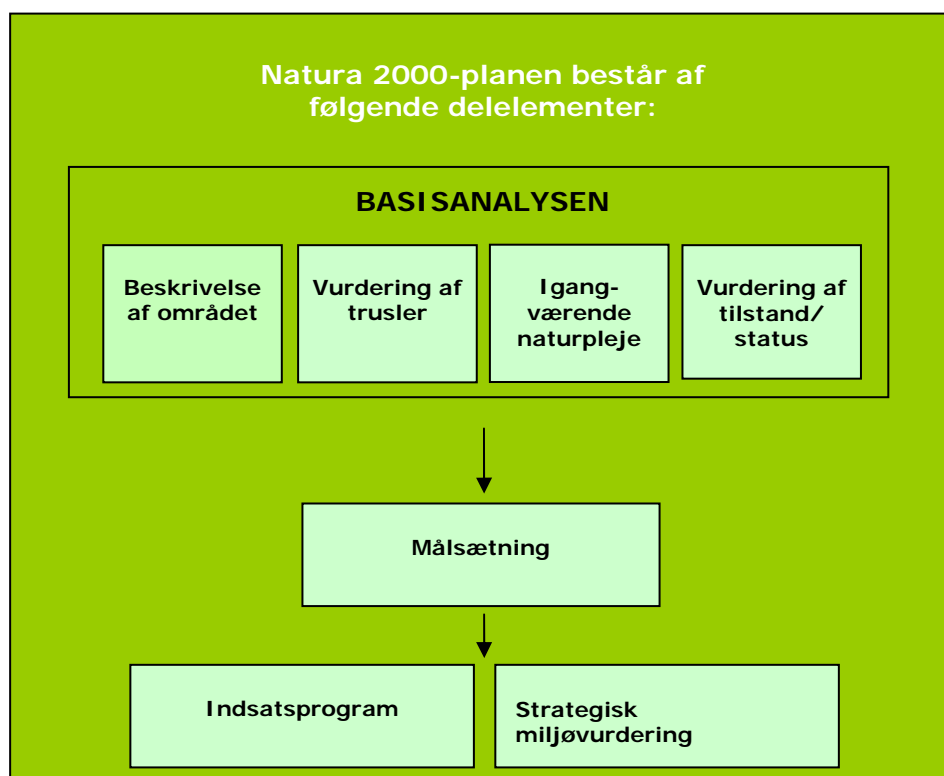
Med venlig hilsen
miljøminister Ida Auken

Natura 2000-planlægning

EU's Natura 2000-direktiver (fuglebeskyttelses- og habitatdirektiverne) forpligter Danmark til at gøre den nødvendige indsats for at sikre eller genoprette en række sjældne, truede eller karakteristiske naturtyper og arter. Gennem en målrettet indsats i de udpegede Natura 2000-områder bidrager Danmark til at sikre den europæiske natur og dens mangfoldighed.

Med henblik på at prioritere den nødvendige indsats udarbejder Naturstyrelsen en Natura 2000-plan, der dækker hvert af de udpegede beskyttelsesområder. Natura 2000-planen er en sammenfattende plan, som både indeholder Natura 2000-skovplan for de skovbevoksede fredskovpligtige arealer og Natura 2000-plan for øvrige områder samt arter.

Planen omfatter "udpegningsgrundlaget", dvs. de naturtyper og arter, som området er udpeget for. Natura 2000-planens indhold er vist i figur 1.

Figur 1. Opbygning af en Natura 2000-plan.

Natura 2000-plan

Natura 2000-planen er bindende for myndighederne

Natura 2000-planen er bindende, således at alle myndigheder i deres arealdrift, naturforvaltning eller ved udøvelse af deres beføjelser i henhold til lovgivningen i øvrigt skal lægge Natura 2000-planen til grund. Planen er vedtaget i 2011, hvorefter kommunalbestyrelserne og Naturstyrelsen udarbejder bindende handleplaner, som skal sikre gennemførelsen af Natura 2000-planen. Direkte statslig opfølgning i form af bekendtgørelser o.l. sker dog på grundlag af Natura 2000-planen. Offentlige lodsejere kan vælge at gennemføre Natura 2000-planen direkte i deres drifts- og plejeplaner.

Natura 2000-planen tilsidesætter ikke øvrig lovgivning, og den indsats, som iværksættes for at sikre planens gennemførelse, skal have de fornødne tilladelser, dispensationer m.v. på grundlag af konsekvensvurderinger mm. Der er ikke gennemført konsekvensvurderinger i henhold til habitatdirektivets artikel 6.3 af de enkelte planer, idet der ikke i planen er taget konkret stilling forvaltningsindsatsens præcise lokalisering eller valgt forvaltningsmetoder. Der er dog i Natura 2000-planen taget stilling til afvejning mellem modsatrettede naturinteresser i de tilfælde hvor sådanne allerede på nuværende tidspunkt i planlægningen kan forudses, og hvor en sådan afvejning er forbundet med og nødvendig for forvaltningen af området. Evt. konkrete konsekvenser af denne afvejning vil blive afklaret i forbindelse med gennemførelsen af planen og valg af virkemidler.

Natura 2000-planens målsætninger er bindende og skal desuden anvendes ved konsekvensvurdering i forbindelse med myndighedsudøvelse, jf. Miljøministeriets bekendtgørelse nr. 408 af 1. maj 2007 (ændret ved bekendtgørelse nr. 1443 af 11. december 2007 med senere ændringer) om udpegning og administration af internationale naturbeskyttelsesområder samt beskyttelse af visse arter.

Indsatsprogrammets retningslinjer er ligeledes bindende og danner grundlag for områdets handleplan og eventuelle drifts- og plejeplaner.

Natura 2000-planen for Natura 2000-område 168 koordineres med vandplanen for hovedvandopland 2.6 Østersøen og hovedvandopland 2.5 Smålandsfarvandet. Begge plantyper bliver fremover revideret hvert 6. år. De dele af Natura 2000-planen, der vedrører skovbevoksede fredskovspligtige arealer, revideres dog kun hvert 12. år. Området tilhører den kontinentale biogeografiske region.

Områdebeskrivelse

Natura 2000-område 168 har et areal på 32.815 ha og afgrænses som vist på bilag 1. Det består af habitatområde H147 og fuglebeskyttelsesområderne F84 og F89. Af Natura 2000-området er ca. 4.200 ha landareal. Skovarealet er på 902 ha, heraf 672 ha med fredskovspligt.

Natura 2000-plan

*Sandrevler under dannelse ved Sækkesand nord for Nyord.
Foto: Torben Hviid*

Natura 2000-område 168 omfatter havet og kysterne mellem det sydøstlige Sjælland, Møn og Falster, fra Præstø Fed i nord til Hestehoved Fyr på Falster i syd, fra Farødæmningen i vest til Hollændergrund nord for Ulvshale mod øst.

Den marine del af området udgøres af lavvandede bugter, fjorde og sunde med sandbund og spredte sten. Strømforholdene er meget varierede og bidrager til et afvekslende kystlandskab. Flere steder aflejres strandvolde i krummoddesystemer tydeligst på Ulvshale-Nyord og Præstø Fed. Her har årtusinders transport af nedbrydningsmateriale fra Møns Klint og Stevns Klint udviklet landskaber med rullestensstrandvolde, sandrev og klitter samt finkornede vader, hvor der er strømlæ. Generelt udgøres landarealet i Natura 2000-området af langstrakte og mere eller mindre smalle kyststrækninger.

De åbne marine områder med sandbund og blød bund har tidligere været præget af store og veludviklede bevoksninger af ålegræs. Men de seneste år er ålegræs gået markant tilbage både i beskyttede områder som f.eks. Præstø Fjord, men også i de mere åbne og strømfyldte områder. I områder med mere stenet bund findes en rig rødalgeflora.

De lavvandede kystnære farvande er internationalt vigtige som fødesøgningsområde for store flokke af bl.a. knopsvane, blishøne, hvinand, toppet skallesluger og stor skallesluger. Fåtalige og sårbare fuglearter som klyde, brushane, splitterne, fjordterne, havterne og dværgterne udnytter lavvandede områder til fødesøgning og ubebo-

Natura 2000-plan

ede øer og holme som yngleplads. Spættet sæl holder til på nogle stengrunde i Bøgestrømmen, hvor den muligvis også yngler. Både havørn og vandrefalk bruger Natura 2000-området til fødesøgning. Områdets kystskove rummer mere end halvdelen af Danmarks bestand af den nationalt rødlistede art stor skallesluger, som også findes på områdets udpegningsgrundlag jf. figur 2.

Udpegningsgrundlag for habitatområde H147		
Naturtyper:	Sandbanke (1110) Vadeflade (1140) *Lagune (1150) Bugt (1160) Rev (1170) Strandvold med enårige planter (1210) Strandvold med flerårige planter (1220) Enårig strandengsvegetation (1310) Strandeng (1330) Forklit (2110) Hvid klit (2120) *Grå/grøn klit (2130) *Klithede (2140) Havtornklit (2160) Skovklit (2180) Klitlavning (2190) *Enebærklit (2250) Søbred med småurter (3130)	Kransnålalge sø (3140) Næringsrig sø (3150) Brunvandet sø (3160) Våd hede (4010) Tør hede (4030) Enekrat (5130) Kalkoverdrev *orkideer (6210) *Surt overdrev (6230) Tidvis våd eng (6410) Urtebræmme (6430) Hængesæk (7140) *Avneknippemose (7210) *Kildevæld (7220) Rigkær (7230) Bøg på mor (9110) Bøg på muld (9130) Ege-blandskov (9160) Vinteregeskov (9170) Stilkegekrat (9190) *Elle- og askeskov (91E0)
		* angiver prioriteret naturtype
Arter:	Skæv vindelsnegl Sumpvindelsnegl Stor vandsalamander	Bredøret flagermus Spættet sæl Mygblomst

Udpegningsgrundlag for fuglebeskyttelsesområde F84		
Fugle:	Knopsvane (rastende) Sangsvane (rastende) Troidand (rastende) Toppet skallesluger (rastende)	Stor skallesluger (rastende) Blishøne (rastende) Fjordterne (ynglende) Havterne (ynglende)

Udpegningsgrundlag for fuglebeskyttelsesområde F89		
Fugle:	Havørn (ynglende)	Bramgås (rastende)
	Rørhøg (ynglende)	Pibeand (rastende)
	Plettet rørvagtel (ynglende)	Spidsand (rastende)
	Klyde (ynglende)	Skeand (rastende)
	Brushane (ynglende)	Troldand (rastende)
	Splitterne (ynglende)	Hvinand (rastende)
	Fjordterne (ynglende)	Toppet skallesluger (rastende)
	Havterne (ynglende)	Stor skallesluger (rastende)
	Dværgterne (ynglende)	Vandrefalk (rastende)
	Skarv (ynglende og rastende)	Blishøne (rastende)
	Knopsvane (rastende)	Hjejle (rastende)
	Pibesvane (rastende)	
	Sangsvane (rastende)	
	Grågås (rastende)	

Figur 2. Naturtyper (med typekode), fugle og andre arter, der udgør udpegningsgrundlagene for Natura 2000-område 168. Der er anvendt de autoriserede korte navne på naturtyperne. De fuldstændige navne findes på www.nst.dk.

Strandvoldsfladerne på Nyord, Ulvshale, Præstø Fed og ved Fanefjord rummer en mangfoldighed af habitatnaturtyper. På de yngste dannelser er der stenstrands- og klitnaturtyper, mens der på de ældre dele af strandvoldene har udviklet sig hede, overdrev og skovnaturtyper. I lavningerne er der rigkær og, hvor der er saltpåvirkning, strandeng. Naturtyperne findes ofte i komplekse mønstre bestemt af strandvoldsforløbene og af driften. I Ulvshaleskoven giver strandvoldene grobund for skovnaturtyperne, egeblandskov, stilkegekrat, samt ellesumpe. Egetyperne er en blanding af stilkeg, vintereg, bøg, avnbøg, småbladet lind og spidsløn samt den sjældne træart tarmvridrøn.

Et af Østdanmarks største sammenhængende strandengsområder findes på syd- og østkysten af Nyord. Der er også store strandengspartier på Ulvshale, Præstø Fed og ved Fanefjord, og naturtypen findes som lange bånd foran morænekysten i det forholdsvis rolige kystfarvand, der karakteriserer området. Mere end 5 % af Danmarks strandengsareal findes i dette Natura 2000-område. Strandengene er internationalt vigtige for mange arter af andefugle og vadefugle både i yngletiden og i forbindelse med trækket.

Natura 2000-plan

Even Sø ligger i bunden af Præstø Fjord uden tilknytning til kysten. Langs den lavvandede sø findes udbredte forekomster af hængesæk, og i en af disse er der en bestand af den beskyttelseskrævende orkidé mygblomst. På søens vestside findes veludviklede ellesumpe.

De truede naturtyper rigkær, surt overdrev og kalkoverdrev findes spredt i området. Der er overvejende tale om små arealer, hvoraf nogle er klemt inde som spredte forekomster mellem strandengene og det bagvedliggende agerland. To af kalkoverdrevene rummer bestande af sjældne orkideer.

Området er et af de Natura 2000-områder i Danmark, der er rigest på internationalt beskyttelseskrævende naturtyper og arter. I alt er der 38 naturtyper, 6 habitatarter og 25 fuglearter på udpegningsgrundlaget.

Af ynglefuglene på udpegningsgrundlaget har havørn i de seneste år været inde i en fremgang på nationalt plan, mens klyde, brushane, skarv og splitterne har været i tilbagegang. Blandt trækfuglene på udpegningsgrundlaget har stor skallesluger i de seneste år haft en tilbagegang på nationalt plan.

I basisanalyserne for Natura 2000-område 168 findes der en mere detaljeret gennemgang af området. På Naturstyrelsens hjemmeside (www.nst.dk) samt i figur 2 og bilag 2 er der angivet hvilke naturtyper og arter, der udgør udpegningsgrundlaget.

Natura 2000-området ligger hovedsageligt i Vordingborg, Faxe og Næstved Kommuner og inden for vandplanområdet hovedvandopland 2.6 Østersøen. En beskeden del ligger i Guldborgsund Kommune og i hovedvandopland 2.5 Smålandsfarvandet. Området tilhører den kontinentale biogeografiske region.

Trusler mod områdets naturværdier

I det følgende afsnit skal de oplyste trusler forstås som påvirkninger af naturtyper og arter, der er på udpegningsgrundlaget for Natura 2000-området. Trusler er i den forbindelse aktuelt forekommende og konkrete påvirkningsfaktorer, der enkeltvis eller i samvirkning vil kunne forhindre, at naturtyper eller arter opnår gunstig bevaringsstatus. Det kan dog også være potentielle påvirkningsfaktorer i det omfang, at der er viden om, at påvirkningerne periodevis er forekommet i området, men aktuelt ikke er til stede. Aktuelle påvirkninger, der f.eks. reguleres internationalt eller i anden sammenhæng, og derfor ikke er et anliggende for Natura 2000-planen, kan også fremgå, men vil ikke være en del af denne Natura 2000-plans indsatsprogram.

Næringsstofbelastning

Tilledning af næringsstoffer til marine områder og til ferskvand er en trussel mod naturtilstanden. I de marine områder har næringsstofbelastningen medført, at arealerne med bundplanter, særligt ålegræs, og den tilknyttede fauna er aftaget, samtidig med at der har været udbredt vækst af trådalger. Det er et problem i forhold til naturtypernes bevaringsstatus og områdernes værdi som levested for de mange trækfuglearter på udpegningsgrundlaget og spættet sæl. I fjordene stammer belastningen hovedsageligt fra det lokale opland, hvorimod den i de ydre farvande og gennemstrømningsområderne kommer fra de omkringliggende havområder. Et havdambrug udgør en lokal påvirkningsfaktor i kraft af næringstilførslen med foderspild mv.

For de ferske sønaturtyper udgør næringsstofferne også en trussel. Den eneste store sø i området, Even Sø, er belastet, og mange små søer/vandhuller er forringede eller ødelagt som levested for stor vandsalamander og andre vanddyr. Problemet består bla. i tilledning af næringsstoffer med overfladevand og randvirkning fra dyrkede arealer.

Luftbåren deposition af kvælstof overskrider laveste tålegrænse for alle arealer med klitnaturtyper, de fleste sønaturtyper, våd hede, tør hede, surt overdrev, hængesæk og skovnaturtyperne. Laveste tålegrænse for hovedparten af de nævnte naturtyper er på 10 kg N/ha/år. Det gennemsnitlige kvælstofnedfald i Vordingborg Kommune er på 13 kg N/ha/år, men der er betydelige lokale variationer. En meget vigtig faktor er tilgroningsgraden, idet vedplanternes "ru overflade" i skov samt på tilgroede arealer med lysåbne naturtyper bevirker en betydeligt større kvælstofafsætning fra luften, end der ellers ville være tale om.

Randvirkning, dvs. gødningspåvirkning af naturarealer fra tilstødende dyrkede arealer, er konstateret for strandeng, kalkoverdrev og rigkær. Udover gødningspåvirkning kan der være tale om afdrift fra sprøjtemidler og erosion af overjord. Problemet er væsentligt for naturtyper som strandeng, der i en stor del af Natura 2000 området findes som lange, smalle forekomster mellem kystlinjen og det bagvedliggende agerland.

Uhensigtsmæssig hydrologi

Dræning og grøftning er konstateret som en trussel mod naturtilstanden på nogle af rigkærs- og strandengsarealerne og vurderes også at påvirke naturtypen enårig strandengsvegetation. Det er samtidig foranstaltninger, der forringer levestederne for arter som plettet rørvagtel. For brushanen er det vigtigt, at der ikke sker saltophobning på strandengene, fx ved hæmning af vandskiftet i de naturlige loer.

Tilgroning og uhensigtsmæssig drift

Tilgroning hænger typisk sammen med uhensigtsmæssig drift, men truslen forstærkes ofte ved samspil med andre faktorer, f.eks. næ-

Natura 2000-plan

ringsstofbelastning og unaturlige vandstandsforhold. I Natura 2000-område 168 er tilgroning konstateret i naturtyperne strandeng, grå/grøn klit, klithede, klitlavning, enebærklit, våd hede, tør hede, enekrat, kalkoverdrev, surt overdrev, tidvis våd eng, hængesæk og rigkær.

Tilgroning er samtidig en trussel mod levestederne for skæv vindelsnegl, sumpvindelsnegl, stor vandsalamander, mygblomst, klyde, brushane samt de fire ternearter. For nogle af de nævnte arter kan der desuden være tale om uhensigtsmæssig drift med hensyn til f.eks. udbindingstidspunkt, foldopdeling eller valg af dyr til naturplejen.

For de tørre naturtyper, klitter, overdrev m.v., er der de fleste steder tale om tilgroning med vedplanter, men arealmæssigt er ørnebregne et endnu større problem. For kystnære arealer på strandeng og på levesteder for kystfugle er der tale om tilgroning med højt voksende græsser f.eks. tagrør. Her tillader saltpåvirkningen ikke opvækst af vedplanter. Levesteder og potentielle levesteder for mygblomst på gamle hængesækarealer er tilsvarende truet af tagrørstilgroning.

Intensiv skovdrift kan medføre, at skovnaturtyperne forringes eller ødelægges f.eks. ved fjernelse af dødt træ, jordbearbejdning og kørsel i skovbunden. Desuden er der en utilstrækkelig beskyttelse af skovnaturtyperne mod bl.a. konvertering til andre typer af skov, som ikke er omfattet af habitatdirektivet. I de lysåbne egetyper, egeblandskov og stilkegekrat, er indvandring af skyggetålende arter en trussel mod skovnaturtypen.

*Hedeareal på Præstø Fed med kraftig indvækst af ørnebregne
Foto: Torben Hviid*

Natura 2000-plan

Uhensigtsmæssig drift af lysåbne naturtyper forekommer stedvis i forbindelse med foldopdelingen. Hvor strandeng afgræsses sammen med højereliggende overdrevarsarealer, kan der særligt i våde år være tale om for hård belastning af overdrevene både mht færdsel og gødningspåvirkning, idet kvæget flytter næring fra engen til overdrevet. Dette vurderes lokalt at være den alvorligste trussel mod små kystnære overdrev, fx på det ene af områdets kalkoverdrev med vigtige orkideforekomster.

Invasive arter

Der er konstateret invasive arter i naturtyperne strandeng, grå/grøn klit, klithede, klitlavning, kalkoverdrev, surt overdrev og rigkær. Flere af de endnu ikke tilstandsvurderede naturtyper forekommer i mosaik med de nævnte typer og er sandsynligvis også påvirket. I alt er der i de nævnte naturtyper konstateret seks forskellige invasive plantearter: kæmpe-bjørneklo, rynket rose, bjerg-fyr (i skovnaturtyperne er invasive nåletræarter nævnt som en trussel under ét), rød hestehov, japan-pileurt og mosarten stjerne-bredribbe. Det største problem er rynket rose, der især forekommer i klitnaturen. Der er i dag kun kendte bekæmpelsesmetoder over for bjørneklo, rynket rose, bjerg-fyr samt rød hestehov.

Mink, der er konstateret flere steder i Natura 2000-område 168, er en trussel mod flere af fuglearterne på udpegningsgrundlaget.

I det marine miljø er amerikansk ribbegople (den såkaldte "dræbergople") observeret. Arten æder store mængder fiskeæg og larver og vil kunne true fiskebestande. Kinesisk uldhåndskrabbe og amerikansk brakvandskrabbe, der begge er altædende og kan blive fødekonzurrent for det lokale dyreliv, er også fundet i området. Der er ingen kendte bekæmpelsesmetoder over for goplen eller de to krabbearter.

Arealreduktion / fragmentering

Naturtyperne enebærklit, våd hede, tør hede, kalkoverdrev med vigtige orkideforekomster og rigkær findes overvejende som små forekomster på nogle få hektar. Nogle af forekomsterne er i store, komplekse naturområder som f.eks. Ulvshale, hvor der er forbindelse via naturarealer mellem de enkelte forekomster, mens andre findes som små, fragmenterede arealer med ringe spredningsmulighed for de tilknyttede arter. Hovedparten af disse naturtyper regnes samtidig for generelt truede i den kontinentale biogeografiske region bl.a. på grund af ringe udstrækning.

Den kendte forekomst af mygblomst er arealmæssigt for lille til at være tilstrækkelig robust.

Forstyrrelse

Arterne på udpegningsgrundlaget udviser forskellig grad af sårbarhed overfor forstyrrelse på yngle- og rastepladser. Mest udsatte er klyde, split-, hav-, fjord- og dværgterne samt spættet sæl der hovedsagelig yngler på uforstyrrede småøer, og hvor færdsel derfor er

Miljøministeriet, Naturstyrelsen

Natura 2000-plan

uønsket i fuglenes yngletid.

Bredøret flagermus er for nylig konstateret i Natura 2000-området. Arten forstyrres i det omfang dens levesteder i huse, hule træer mv. påvirkes negativt.

Offentlighedens færdsel er reguleret i vildtreservaterne, men det er uklart om bestemmelserne efterleves og om de i givet fald er tilstrækkelige. Der er behov for udbygget viden om omfanget og betydningen af forstyrrelse som trussel.

Fiskeri

Fiskeri med bundslæbende redskaber, hvorved der sker en fysisk ødelæggelse af rev og boblerev, dels ved fjernelse af bundflora og bundlevende dyr, og dels ved fjernelse af hårbund, sten og skaller, er en trussel mod disse marine naturtype. Omfanget af det aktuelle fiskeri på de pågældende naturtyper kendes ikke. NaturErhvervstyrelsen har dog oplysninger om fiskeri med større fartøjer i og omkring området. Dette fiskeri fremgår af Bilag 5, hvor fiskeriaktiviteterne i 2009 er vist for fiskefartøjer større end 15m.

Prædation

Prædation er eller kan være et problem i forhold til forskellige dele af udpegningsgrundlaget. Prædatorer som ræv, krage, mink og rotte er en aktuel trussel for bl.a. ynglefuglene brushane, klyde og de fire ternearter.

Fanebjerg Sø og i forgrunden Malurtholm. På Malurtholm yngler store kystfuglearter som knopsvane og skarv, men fx ikke længere tern. Det kan skyldes tilstedeværelsen af store mågearter, men kan også skyldes forekomst af rotter. *Foto: Jan Kofod Winther*

Miljøministeriet, Naturstyrelsen

Miljøfarlige stoffer

Som det fremgår af vandplanen for 2.6. Østersøen er der i området konstateret miljøfarlige stoffer i koncentrationer, der overskrider midlertidigt fastlagte grænseværdier i muslinger. Forhøjede niveauer af miljøfarlige stoffer kan give både kort- og langtidseffekter på dyrelivet. Truslen håndteres via vandplanen

Igangværende pleje og genopretning

En stor del af Natura 2000-områdets landareal er fredet og kan være omfattet af plejeplaner. Dette gælder også for de offentligt ejede arealer, bl.a. på Ulvshale og langs Præstø Fjord. Generelt er naturarealerne i området i god drift, men i en del tilfælde er driften baseret på 10-årige græsningsaftaler (MVJ-ordninger), der er udløbet eller snart gør det.

Kommunerne omkring Præstø Fjord arbejder aktivt på at få etableret en regional naturpark i området.

I forbindelse med pilotprojektet for Nationalpark Møn er der lavet udkast til pleje- og genopretningsprojekter for naturen på Ulvshale og Nyord. Nogle af disse projekter er realiseret i to EU-støttede LIFE-projekter, der har kørt frem til og med henholdsvis 2009 og 2010.

På Nyord har plejen for en stor del af strandengene i mange år haft hensynet til fuglene som udgangspunkt. På Nyord Enge er der etableret et græsningslav, hvis opgave det er at sikre pleje af de store engarealer. Græsningslavet er et samarbejde mellem lokale Nyordboere, Fugleværnsfonden og Naturstyrelsen.

På Ulvshale har Naturstyrelsen udlagt størstedelen af de kortlagte skovnaturtypearealer i Ulvshale-skoven, der tilhører styrelsen, som urørt skov. Mod nordvest er der desuden et område med græsnings-skov.

På et naturareal ved Mågenakken på Ulvshale er kreaturafgrænsningen i 2009 på Vordingborg Kommunes foranledning blevet suppleret ved afgrænsning med geder, hvilket vurderes at have bedret strukturstilstanden. Samme år er der længere inde langs Sandvejen, på Carøes eng, blevet ryddet uønsket opvækst af birk, pil, rynket rose mv.

På Præstø Fed er det store lysåbne hedeareal i en årrække blevet plejet ved slåning af ørnebregne samt fåre- og kreaturafgrænsning.

Der er tre vildtreservater i Natura 2000-område 168. Ved Ulvshale og Nyord fik et område på 10.108 ha efter en forsøgsperiode permanent status som vildtreservat i 1993. Fra 1999 kom tilsvarende ordninger til at gælde 693 ha i Præstø Fjord og 716 ha i Fanefjord-Grønsund.

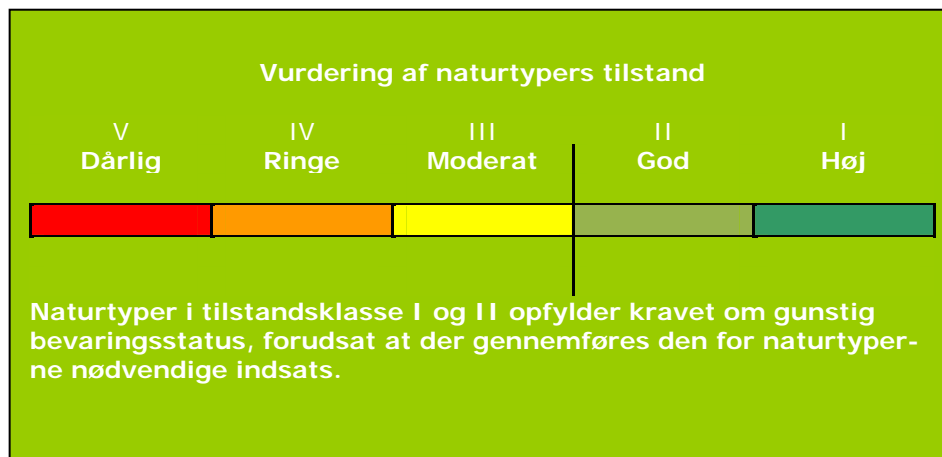
Tilstand og bevaringsstatus/prognose

For nogle naturtyper er der udviklet et system til vurdering af den enkelte naturtypes aktuelle *tilstand*, som er et udtryk for typens aktuelle naturindhold og en række andre målbare faktorer.

Bevaringsstatus for naturtyper og arter er derimod en vurdering af, hvordan deres tilstand vil være i fremtiden, såfremt der ikke sker ændringer i udnyttelsen og i de trusler, der eksisterer i dag. Der er således tale om en *prognose* for arternes og naturtypernes udviklingsretning. I de følgende afsnit er der nærmere beskrevet tilstand og bevaringsstatus/prognose for områdets naturtyper og arter.

Vurdering af tilstand

Der er foretaget en vurdering af tilstanden af de 23 lysåbne naturtyper og 10 skovnaturtyper. Naturtyperne er kortlagt dels i basisanalyserne, dels i en efterfølgende kortlægning. Desuden er tilstanden vurderet for udvalgte forekomster af 5 søtyper. Vurderingen bygger på et system, der inddeler forekomster af habitatdirektivets naturtyper i 5 tilstandsklasser (figur 3), hvor I er bedst og V er dårligst. Som led i beregningen af tilstanden beregnes både et artsindeks, baseret på indholdet af plantearter i en cirkel med radius 5 m og et strukturindeks baseret på vegetationshøjden, opvækst af vedplanter, forekomst af drængrøfter m.m. For skovnaturtyperne baseres strukturindeks bl.a. på omfang af jordbearbejdning, afvandringsforhold, forekomst af invasive arter og træcronernes lagdeling i forskellige etager.

Figur 3. Tilstandsklasser for naturtyper.

Natura 2000-plan

Strukturindeks og artsindeks for den enkelte naturtype vægtes sammen med naturtypens tilstandsklasse på arealet. Et højt strukturindeks kombineret med et lavt artsindeks viser, at naturarealet har forudsætninger for et højt naturindhold, men at de karakteristiske arter ikke er til stede. Et højt artsindeks kombineret med et lavt strukturindeks kan anvendes som et redskab til at lokalisere artsrige forekomster med et stort behov for pleje eller anden indsats.

I nedenstående figur 4 med tilhørende tabel er vist natur/skovtilstanden for Natura 2000-områdets naturtyper. Kun en mindre del af vandhullerne er tilstandsvurderet og er derfor ikke medtaget i figuren.

Se evt. kort med tilstandsvurdering af de enkelte forekomster i Natura 2000-området på www.naturstyrelsen.dk under "Se på kort over naturtilstand og forvaltningsbehov".

Der er endnu ikke udviklet et system til vurdering af tilstanden for en række lysåbne naturtyper, marine naturtyper, større søer, vandløb samt fugle og andre arter.

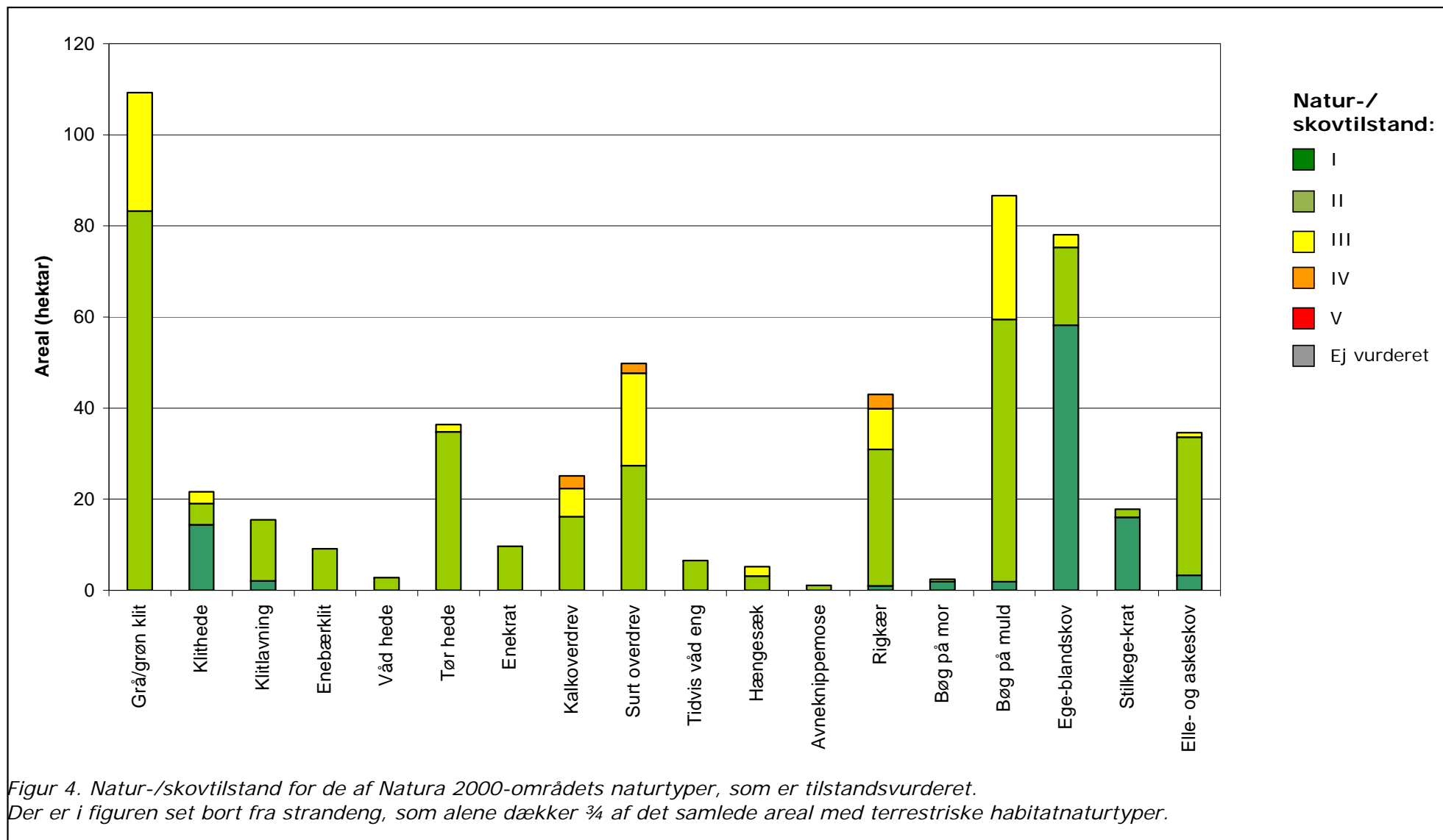
I Natura 2000-område 168 er der konstateret 13 af de 18 tilstandsvurderede lysåbne naturtyper og 5 af de 10 skovnaturtyper. En oversigt over arealfordeling på tilstandsklasser af de i alt 18 naturtyper ses i figur 4 med tilhørende tabel. Der er i alt kortlagt og tilstandsvurderet ca. 1.800 ha heraf ca. 200 ha skov. Dertil kommer de endnu ikke tilstandsvurderede naturtyper, der – bortset fra de marine – dog arealmæssigt vurderes at være mindre betydende.

Naturtype	Kortlagt areal (hektar) fordelt på naturtilstandsklasse					Total
	I	II	III	IV	V	
Strandeng 1330	137,3	772,1	332,8	11,6		1253,9
*Grå/grøn klit 2130		83,3	26,0			109,3
*Klithede 2140	14,4	4,7	2,5			21,6
Klitlavning 2190	2,1	13,4				15,5
*Enebærklit 2250		9,1				9,1
Våd hede 4010		2,8				2,8
Tør hede 4030		34,8	1,6			36,4
Kalkoverdrev, *orkideer 6210		16,2	6,2	2,8		25,2
*Surt overdrev 6230		27,4	20,3	2,2		49,8
Tidvis våd eng 6410		6,6				6,6
Hængesæk 7140		3,1	2,0			5,1
*Avneknippemose 7210		1,1				1,1
Rigkær 7230	0,3	29,9	9,0	3,1		43,0
Bøg på mor 9110	1,9	0,5				2,4

Miljøministeriet, Naturstyrelsen

Natura 2000-plan

Bøg på muld 9130	1,9	57,6	27,1	86,6
Ege-blandskov 9160	58,2	17,1	2,8	78,1
Stilkegekrat 9190	16,1	1,7		17,8
*Elle- og askeskov 91E0 *)	3,3	30,4	1,0	34,6
*) prioriterede naturtyper				

Natura 2000-plan

Den arealmæssigt dominerende naturtype er strandeng, som findes udbredt generelt langs kysterne i området. Næsten 90 % af strandengene har artsindeks 0.6 – 0.8 og 0.8 - 1, men strukturforholdene er ringere (24 % med strukturindeks 0.4 – 0.6 og 0.2 – 0.4, hvilket afspejler, at en del af strandengene er taget ud af drift inden for nyere tid. Snarlig genoptagelse af afgræsning og/eller høslæt vil kunne forbedre naturtilstanden yderligere, idet dog hensyn til driftsmæssig diversitet og arter med særlige levestedskrav, fx rørhøg, bør indgå.

Klitnaturtyperne samt hedenaturtyperne findes koncentreret på strandvoldssystemerne, særligt på Ulvshale og Præstø Fed, hvor der i de seneste år har været god fokus på naturpleje. Taget under ét har områderne gode strukturforhold. Set i et større – biogeografisk – perspektiv er der tale om små forekomster, hvor artstilstanden ikke er optimal. Randvirkning og næringsstofbelastning betyder, at der ikke kun findes arter, som er karakteristiske for naturtyperne, men også arter, der kan fortrænge disse. 33 % af klitnaturen har artsindeks 0.6 - 1, mens 47 % er det for hedenaturen.

Overdrevsnaturtyperne findes typisk som små og fragmenterede forekomster, men fordi flertallet af disse indgår i græsningsfolde sammen med strandeng eller andre naturtyper, er strukturen gennemgående god. Artsindeks er på grund af fragmentering og randvirkning lavere, kun 40 % af arealet har artsindeks 0.6 - 1.

Lavbunds naturtyperne tidvis våd eng, hængesæk, avneknippemose og rigkær har et bedre artsindeks end overdrevene muligvis på grund af bedre driftskontinuitet. Der findes dog ikke én lavbundsforekomst med artsindeks 0.8 – 1, og de er fragmenterede i endnu højere grad end overdrevene.

Af et samlet areal med bøg på muld på 86,6 ha. er over 30 % i tilstandsklasse III, hvilket bl.a. skyldes mekanisk påvirkning af jordbunden i mange forekomster. For de øvrige skovnaturtyper gælder, at størstedelen af forekomsterne er i høj til god tilstand.

Vurdering af bevaringsstatus/prognose

Miljømålsloven og skovloven fastsætter som et overordnet mål, at naturtyper og arter, som Natura 2000-områderne er udpeget for, skal have en gunstig bevaringsstatus. Gunstig bevaringsstatus er defineret i habitatdirektivet (figur 5).

Gunstig bevaringsstatus skal generelt opnås inden for hver af Danmarks to biogeografiske regioner, nemlig den kontinentale og den atlantiske region. Gunstig bevaringsstatus skal dog ifølge EU's vejledning til direktivets artikel 6 også anvendes på de enkelte Natura 2000-områder, men der findes ingen retningslinjer for, hvorledes denne vurdering skal foretages. Den første Natura 2000-plan laves på grundlag af tilgængelig viden og derfor alene ud fra en prognose for de enkelte naturtypers og arters udvikling.

Prognosen for de kortlagte naturtyper er bestemt på områdeniveau ud fra de enkelte forekomsters natur/skovtilstand og aktuelle trusler og inddeles i *gunstig* eller *ugunstig prognose*. Naturtyper i tilstandsklasse I (høj tilstand) eller II (god tilstand) har en gunstig prognose, hvis det vurderes, at tilstanden også kan opretholdes på langt sigt. I mange tilfælde forudsætter det, at der gennemføres den for naturtyperne nødvendige indsats i form af naturpleje, begrænsning af næringsstofftilførsel, forbedring af hydrologiske forhold m.m.

Prognosen for de øvrige naturtyper og alle arterne er baseret på den bedste tilgængelige viden. Her benyttes begreberne *vurderet gunstig*, *vurderet ugunstig* og *ukendt prognose*.

Gunstig bevaringsstatus

En naturtypes "bevaringsstatus" anses for "gunstig", når

- det naturlige udbredelsesområde og de arealer, det dækker inden for dette område, er stabile eller i udbredelse, og
- den særlige struktur og de særlige funktioner, der er nødvendige for dets opretholdelse på langt sigt, er til stede og sandsynligvis fortsat vil være det i en overskuelig fremtid, samt når
- bevaringsstatus for de arter, der er karakteristiske for den pågældende naturtype, er gunstig

En arts "bevaringsstatus" anses for "gunstig", når

- data vedrørende bestandsudviklingen af den pågældende art viser, at arten på langt sigt vil opretholde sig selv som en levedygtig bestanddel af dens naturlige levesteder, og
- artens naturlige udbredelsesområde hverken er i tilbagegang, eller der er sandsynlighed for, at det inden for en overskuelig fremtid vil blive mindsket, og
- der er og sandsynligvis fortsat vil være et tilstrækkeligt stort levested til på langt sigt at bevare dens bestande

Figur 5. Habitatdirektivets definition af *gunstig bevaringsstatus* på biogeografisk niveau for naturtyper og arter.

I Natura 2000-område 168 er der foretaget følgende vurdering af prognosen for naturtyper og arter:

Prognosen er *gunstig* eller *vurderet gunstig* for:

- Naturtyperne: strandeng, tidvis våd eng og avneknippemose, da de har gode strukturforhold og ikke vurderes at være kritisk belastet af kvælstofdeposition.
- Ynglefuglene: havørn, rørhøg og
- Trækfuglene: grågås, bramgås og pibeand, da arterne har stabil eller positiv bestandsudvikling.

Prognosen er *ugunstig* eller *vurderet ugunstig* for:

- De marine naturtyper: sandbanke og bugt, som følge af næringsstoffbelastning og miljøfarlige stoffer. Rev tillige som følge af fiske-

Miljøministeriet, Naturstyrelsen

Natura 2000-plan

- ri med bundsløbende redskaber.
- Klitnaturtyperne og hedenaturtyperne, generelt på grund af, at den atmosfæriske kvælstofdeposition ligger over naturtypernes laveste tålegrænse. Enebærklit, våd hede og tør hede tillige på grund af tilgroning og fragmentering.
- Overdrevsnaturtyperne: kalkoverdrev og surt overdrev, især på grund af fragmentering og uhensigtsmæssig drift. Surt overdrev tillige på grund af atmosfærisk kvælstofbelastning.
- Mosenaturtyperne: hængesæk og rigkær, især på grund af næringsstofbelastning herunder randvirkning samt tilgroning og fragmentering. Rigkær er dog tæt på at have gunstig bevaringsstatus, da hovedparten af forekomsterne findes i tilknytning til andre habitatnaturtyper i god drift.
- Sønaturtyperne: kransnålalge-sø og brunvandet sø, på grund af atmosfærisk kvælstofbelastning.
- Skovnaturtyperne: bøg på muld, bøg på mor, ege-blandskov, stilkegekrat, vinteregeskov og elle- og askeskov, på grund af atmosfærisk kvælstofbelastning. Desuden er bøg på muld ugunstig på grund af dårlig struktur.
- Ynglefuglene: plettet rørvagtel, brushane, splitterne og dværgterne på grund af prædation, tilgroning af levesteder og muligvis forstyrrelse.

*Maderne til højre i billedet er en af de bedste fugleholme i Natura 2000-område 168 med bl.a. ynglende terner og klyde. Bagved ses Præstø Fed, hvor der findes mange værdifulde habitatnaturtyper.
Foto: Jan Kofod Winther*

Prognosen for følgende arter og naturtyper er ukendt, da det aktuelle vidensniveau er utilstrækkeligt:

- De marine naturtyper: vadeblade og lagune.
- Kystnaturtyperne: strandvold med enårige planter, strandvold med flerårige planter og enårig strandvegetation.
- Sønaturtyperne næringsrig sø og søbred med småarter.
- Naturtyperne: enekrat, urtebræmme og kildevæld.
- Samtlige habitatarter: skæv vindelsnegl, sumpvindelsnegl, bredøret flagermus, stor vandsalamander, spættet sæl og mygblomst.
- Ynglefuglene: skarv, klyde, fjordterne og havterne.
- Træk- /raste-fuglene: skarv, knopsvane, pibesvane, sangsvane, spidsand, skeand, troldand, hvinand, toppet skallesluger, stor skallesluger, hjejle, blishøne og vandrefalk.

Målsætning

Det overordnede mål er at sikre eller genoprette gunstig bevaringsstatus for de naturtyper og arter, der udgør udpegningsgrundlaget i de enkelte Natura 2000-områder (jf. dog afsnittet om modstridende interesser).

Der opstilles en **overordnet målsætning** for området. Den overordnede målsætning angiver det overordnede sigte for, hvorledes området skal udvikle sig både for at sikre områdets integritet og en gunstig bevaringsstatus for arter og naturtyper. Målsætningen skal end videre fremhæve de naturtyper og arter, der udgør den største arealandel af området, og endelig fremhæves forekomster af naturtyper og arter, der har stor vigtighed på nationalt og/eller biogeografisk niveau. En vurdering af denne betydning foretages efter følgende kriterier:

- Stort areal, levested eller bestand
- Få forekomster
- Truede naturtyper og arter
- Særlige danske ansvarsområder

Der opstilles desuden mere **konkrete målsætninger**, der fastlægger de langsigtede mål for udviklingen i areal og tilstand for de enkelte naturtyper og arters levesteder. Målfastsættelsen tager udgangspunkt i den tilstand, som er vurderet for naturtyper og arters levested efter tilstandsvurderingssystemet. Hvor der ikke er udviklet et sådant system, skal gunstig bevaringsstatus sikres eller genoprettes på baggrund af bedste faglige viden.

Da der endnu ikke er udviklet et tilstandsvurderingssystem til brug for vurdering af areal og tilstand af levestederne for fuglearterne, er fastsættelse af målsætningen for de enkelte fuglearter på udpegningsgrundlaget sket på baggrund af en vurdering af, om størrelsen og kvaliteten af levestedet kan rumme bestanden, og ikke på om bestanden rent faktisk er til stede. De i planen angivne bestandsstørrelser er fastsat på baggrund af den officielle danske indmelding til EU.

Natura 2000-plan

Såvel overordnet målsætning som de konkrete målsætninger rækker ud over 1. planperiode og beskriver en tilstand, der tager hensyn til potentialet i de lokale naturforhold. Målsætningerne afspejler desuden en afvejning af eventuelle modstridende interesser efter retningslinjer angivet i By- og Landskabsstyrelsen 2009: "Retningslinjer for den statslige Natura 2000-planlægning: Målfastsættelse og indsatsprogram".

Overordnet målsætning for Natura 2000-området

Det overordnede mål for Natura 2000-område 168 har særligt fokus på kystnaturen med et stort antal arter og naturtyper på udpegningsgrundlaget. Flere af disse er særligt vigtige pga. sjældenhed, en særligt truet status eller stor arealmæssig repræsentation i området.

Det overordnede mål for Natura 2000-område 168 er:

- At de store lavvandede marine områder har en god vandkvalitet og et artsrigt dyre- og planteliv. Områderne opfylder dermed livsbetingelserne for de internationalt vigtige forekomster af trækkende vandfugle bl.a. knopsvane, pibesvane, sangsvane, grågås, pibeand, spidsand og trolband, som Danmark har et særligt ansvar for at beskytte.
- At fri landskabsdannelse og dynamik præger langt hovedparten af områdets kyststrækninger. Områder med komplekse strandvoldssystemer har høj prioritet. Arealet med habitatnaturtyper i disse områder er øget, herunder vigtige forekomster af naturtyperne enebærklit, våd hede og tør hede.
- At gunstig bevaringsstatus for strandengene, der udgør en betydende andel (over 5 %) af det samlede danske strandengsareal, er opnået og sikret.
- At gunstig bevaringsstatus for naturtypen vinteregeskov, der kun findes i tre Natura 2000-områder i Danmark, er opnået og sikret.
- At gunstig bevaringsstatus for de truede naturtyper surt overdrev, kalkoverdrev med vigtige orkidéforekomster, tidvis våd eng og rigkær er opnået og sikret.
- At gunstig bevaringsstatus for de truede fuglearter plettet rør-vagtel, brushane, splitterne og dværgterne er opnået og sikret.
- At der er sikret tilstrækkelige, forstyrrelsesfri områder for Natura 2000-områdets store antal vand- og kysttilknyttede fuglearter samt spættet sæl.
- At områdets økologiske sammenhæng og robusthed (dets økologiske integritet) som helhed sikres ved:
 - hensigtsmæssig drift og hydrologi,
 - lav næringsstofbelastning
 - gode etablerings- og spredningsmuligheder for arterne.

Konkret målsætning for naturtyper og arter

Der opstilles følgende konkrete målsætninger, som fastlægger de langsigtede mål for naturtyper og arter i Natura 2000-område 168:

- Naturtyper og arter skal have en gunstig bevaringsstatus.
- For naturtyper og for arters levesteder, der er vurderet til natur/skovtilstandsklasse I eller II og gunstig prognose, skal udviklingen i deres areal og tilstand være stabil eller i fremgang.
- For naturtyper og arters levesteder, der er vurderet til natur/skovtilstandsklasse III-V og/eller ugunstig prognose, skal udviklingen i deres natur/skovtilstand være i fremgang, således at der opnås natur/skovtilstand I-II og gunstig bevaringsstatus, såfremt de naturgivne forhold giver mulighed for det. Det samlede areal af naturtypen/levestedet skal være stabilt eller i fremgang, hvis naturforholdene tillader det. Navnlig for skovnaturtyperne kan der være tale om en dynamisk situation, hvor det ikke nødvendigvis er de samme forekomster, der over tid bidrager til arealmålet.
- For naturtyper og arter uden tilstandsvurderingssystem og/eller med en ukendt prognose er målsætningen gunstig bevaringsstatus. Det betyder, at tilstanden og det samlede areal af levestederne stabiliseres eller øges, således at der er grundlag for tilstrækkelige egnede yngle- og fourageringsområder.
- Naturtypeforekomster i artsklasse I målsættes til tilstandsklasse I og skal søges udvidet/sammenkædet, hvis de naturgivne forhold gør det muligt.
- Arealet med naturtyperne enebærklit, våd hede og tør hede øges, jf. afsnittet om modstridende interesser.
- Arealet med naturtypen kalkoverdrev med vigtige orkideforekomster øges så vidt muligt og arealdriften tilpasses. Naturtypen målsættes til tilstandsklasse I pga. tilstedeværelsen af orkidéer (bl.a. salep-gøgeurt) og andre sjældne arter.
- Arealet af rigkær øges, ligesom randvirkning fra naboarealer standses.
- Yngle- og rasteområder for bredøret flagermus sikres.
- Tilstanden og det samlede areal af levesteder for skarv, rørhøg, brushane, klyde, fjordterne, havterne, splitterne, dværgterne, havørn og plettet rørvagtel som ynglefugle stabiliseres eller øges, således at der er tilstrækkeligt med egnede yngle- og fourageringssteder for arterne i området.
- Tilstanden og det samlede areal af levesteder for skarv, pibe-svane og vandrefalk som trækfugle stabiliseres eller øges, således at der er tilstrækkeligt med egnede raste- og fourageringssteder for arterne i området.
- Tilstanden og det samlede areal af levestederne for følgende trækfugle stabiliseres eller øges, således at der er tilstrækkeligt med potentielle og egnede raste- og fourageringssteder til bestande i størrelsen 3.800 sangsvaner, 14.000 knopsvaner, 3.400 grågæs, 6.500 bramgæs, 34.700 pibeænder, 4.300 spidsænder, 2.700 skeænder, 27.000 troldænder, 5.000 hvinænder, 3.200 toppet skallesluger, 3.500 stor skallesluger,

Miljøministeriet, Naturstyrelsen

35.000 blishøns og 10.700 hjejler.

Modstridende interesser

En målsætning om gunstig bevaringsstatus for en bestemt naturtype kan indebære en nedprioritering af en anden naturtype eller art, og det er nødvendigt at foretage et valg.

- Den vigtigste sydøstdanske forekomst af enebærklit findes i en forekomst i mosaik med andre klitnaturtyper. Naturtypen kan genetableres her på et flyvesandsareal med gamle individer af ene, hvor skovnaturtyperne med eg har etableret sig, delvis ved indplantning. Skovnaturtyperne kan kompenseres arealmæssigt andetsteds i området, hvor der ikke i dag er skovnaturtyper.
- Naturtyperne våd hede og tør hede har ugunstig bevaringsstatus i den kontinentale biogeografiske region. Dette gælder også mht. en vurdering på naturtypernes areal, som derfor skal søges øget. Tør hede findes to steder i habitatområdet. I det ene af disse kan arealmæssig udvidelse i større omfang kun ske i konkurrence med skovnaturtyper. Der vil evt. ved hjælp af skovgræsning kunne dannes en mosaik af skov og tør hede.
- Rørhøg yngler i partier af sluttet og uforstyrret rørskov, hvorfor der bør være strandengsarealer, der er undtaget den generelle målsætning om afgræsning/høslæt.
- Naturtypen kildevæld skal lysstilles på bekostning af skovnaturtyper, hvor en beskyttet tilstand vurderes at være resultatet af en nyere tilgroning med træer.

Indsatsprogram

Opfyldelsen af Habitat- og Fuglebeskyttelsesdirektivernes krav om gunstig bevaringsprognose er en opgave som strækker sig over lang tid og kræver en omfattende indsats over flere planperioder. Det er derfor nødvendigt at prioritere indsatsen i den enkelte planperiode. Den nationale prioritering af indsatsen i 1. planperiode er formuleret i 4 sigtelinjer, som lægger niveauet for indsatsen i planperioden. Sigtelinjerne er beskrevet i bilag 3.

Indsatsprogrammet, der bygger på de 4 sigtelinjer, beskriver indsatsen i den første planperiode 2010-2015 (for skovbevoksede fredskovspligtige arealer dog frem til 2021).

Indsatsprogrammet består af en række ***generelle retningslinjer***, som skal sikre den eksisterende naturtilstand. De generelle retningslinjer gælder for alle arter og naturtyper på udpegningsgrundlaget, og den nødvendige indsats vil efterfølgende blive konkretiseret i de kommunale/statslige handleplaner.

Indsatsprogrammet består desuden af en række **konkrete retningslinjer**, som skal sikre små naturarealer, ubeskyttede naturarealer og særligt truede arter og naturtyper. De konkrete retningslinjer giver en nærmere beskrivelse af den indsats, som i disse særlige tilfælde skal indarbejdes i de kommende handleplaner.

Indsatsprogrammet indeholder ikke bindende krav til kommunernes, Naturstyrelsens eller andre offentlige lodsejeres brug af de virkemidler og tiltag, som skal sikre den nødvendige indsats. Dette sker i handleplanerne og andre opfølgende tiltag.

Indsatsprogrammet for Natura 2000-området omfatter nedenstående generelle og konkrete retningslinjer, som tillige er vist oversigtligt i bilag 2.

Generelle retningslinjer

Sigtelinje 1. Areal og tilstand af udpegede naturtyper og levesteder for udpegede arter må ikke gå tilbage eller forringes.

- 1.1 Reduktion af kvælstof-deposition fra luften på områdets habitatnaturtyper sker ved administration af husdyrgodkendelsesloven, der med ændringen af 10. februar 2011 har fastlagt et særligt beskyttelsesniveau af hensyn til bevaringsmålsætningen i Natura 2000-planlægningen. Den øvrige tilførsel af næringsstoffer til naturtyperne reduceres, herunder fra dræntilløb og fodring. For marine naturtyper, søer og vandløb reguleres tilførslen af næringsstoffer via vandplanen.
- 1.2 Den for naturtyperne mest hensigtsmæssige hydrologi på strandeng og i rigkær sikres. Det undersøges nærmere, hvor der er behov for at skabe en mere hensigtsmæssig hydrologi i skovnaturtyperne, og disse steder sikres den for skovnaturtyperne mest hensigtsmæssige hydrologi.
- 1.3 De lysåbne terrestriske naturtyper sikres en hensigtsmæssig ekstensiv drift og pleje. Plejen tilrettelægges lokalt i forhold til relevante arters levestedskrav, jf. retningslinje 1.6.
- 1.4 Skovnaturtyperne skal sikres en skovnaturtypebevarende drift og pleje. I særlige tilfælde kan permanent ophør af drift i skovnaturtyper (urørt skov) være nødvendig for at opfylde direktivforpligtigelsen, primært på skovarealer, som i forvejen i en længere periode har haft minimal eller ingen hugst.
- 1.5 For de marine naturtyper sikres, at projekter og aktiviteter ikke skader lokaliteten.
- 1.6 Der sikres velegnede levesteder for arterne på udpegningsgrundlaget. Ved levesteder forstås områder med fou-rageringsmuligheder og (for habitat- og ynglefuglearter) med ynglemuligheder.
- 1.7 Der sikres tilstrækkelige, uforstyrrede levesteder for arter-

Miljøministeriet, Naturstyrelsen

ne på udpegningsgrundlaget, med hensyntagen til den enkelte arts sårbarhed. Indsatsen gælder både menneskelig forstyrrelse og prædation. Naturstyrelsen undersøger og vurderer hvor og i hvilket omfang, der er behov for konkret indsats.

- 1.8 Invasive plantearter bekæmpes og deres spredning forebygges efter konkret faglig vurdering og efter bedst kendte metode.

Konkrete retningslinjer

Sigtelinje 2. Små og fragmenterede habitatnaturtyper og levesteder for arter, som ikke kan opretholdes ved drift af det nuværende areal alene, sikres ved arealudvidelse, sammenkædning af arealer, pleje af naboarealer og/eller etablering af spredningskorridorer.

- 2.1 Enebærklit, våd hede, tør hede, kalkoverdrev med vigtige orkideforekomster og rigkær søges udvidet og sammenkædet, hvor det er muligt i forhold til naturgrundlaget.

Sigtelinje 3. Naturtyper og levesteder, som ikke er beskyttet af natur- og miljølovgivningen, sikres.

- 3.1 Skovnaturtyper sikres. Der kan være tale om en dynamisk situation, hvor det ikke nødvendigvis er de samme forekomster, der over tid bidrager til sikring af en skovnaturtype.
- 3.2 Yngle- og overvintringssteder for bredøret flagermus beskyttes mod ødelæggelse, hvor det skønnes nødvendigt.
- 3.3 Konstaterede forekomster af habitatnaturtyper, der ikke er omfattet af lovgivningen, sikres mod ødelæggelse.
- 3.4 Der sikres beskyttelse mod ødelæggelse af rev.

Sigtelinje 4. Der gøres en særlig indsats for naturtyper og arter, hvis biogeografiske status er i fare for at blive alvorligt forringet i 1. planperiode.

- 4.1 Der gøres en særlig indsats for optimering af plejeindsats, forebyggelse af randvirkning og arealmæssig konsolidering for de truede naturtyper: kalkoverdrev med vigtige orkideforekomster og rigkær.
- 4.2 Levesteder for splitterne, dværgterne og plettet rørvagtel sikres ved at afstemme drift og pleje i forhold til arternes levestedskrav, ved at modvirke prædation og sikre tilstrækkeligt uforstyrrede forhold i yngleperioden.
- 4.3 Potentielle levesteder for brushane plejes af hensyn til denne art, hvor det skønnes relevant. Der sikres tilstrækkelig lav strandengsvegetation i yngleperioden, risikoen for kreaturnedtrampning minimeres ligesom uønsket færdsel og prædation reguleres. Endelig sikres naturlig hydrologi.

Mulige virkemidler

Kommunerne, Naturstyrelsen og andre offentlige lodsejere/myndigheder udarbejder handleplaner, vælger virkemidler og foretager den konkrete forvaltning indenfor rammerne af indsatsprogrammet. Mulige virkemidler nævnt i bilag 2 skal derfor betragtes som eksempler på, hvorledes indsatsprogrammet kan gennemføres.

Sammenhæng og synergi med vandplan

Natura 2000-planen er koordineret med vandplanerne. Ifølge vandrammedirektivet må tilstanden af vandområderne ikke forringes, og vandplanernes indsatsprogram vil generelt forbedre den eksisterende vandkvalitet i større søer, vandløb, fjorde og kystvande. Forbedringen sker ved reduktion i tilførslen af næringsstoffer samt stedvis sikring af en mere naturlig hydrologi i ådale. Vandplanerne vil desuden forbedre de fysiske forhold og sikre kontinuiteten på udvalgte vandløbsstrækninger. Disse indsatsforanstaltninger forventes i de fleste tilfælde at bidrage til at forbedre tilstanden i de vandafhængige habitatnaturtyper og i levestederne for de arter, der er tilknyttet vand.

Der er gode muligheder for at opnå andre synergieffekter mellem de 2 plantyper, men i enkelte tilfælde kan der opstå konflikter, f.eks. hvor indsats efter vandplanen medfører oversvømmelser af habitatnaturtyper eller levesteder for arter.

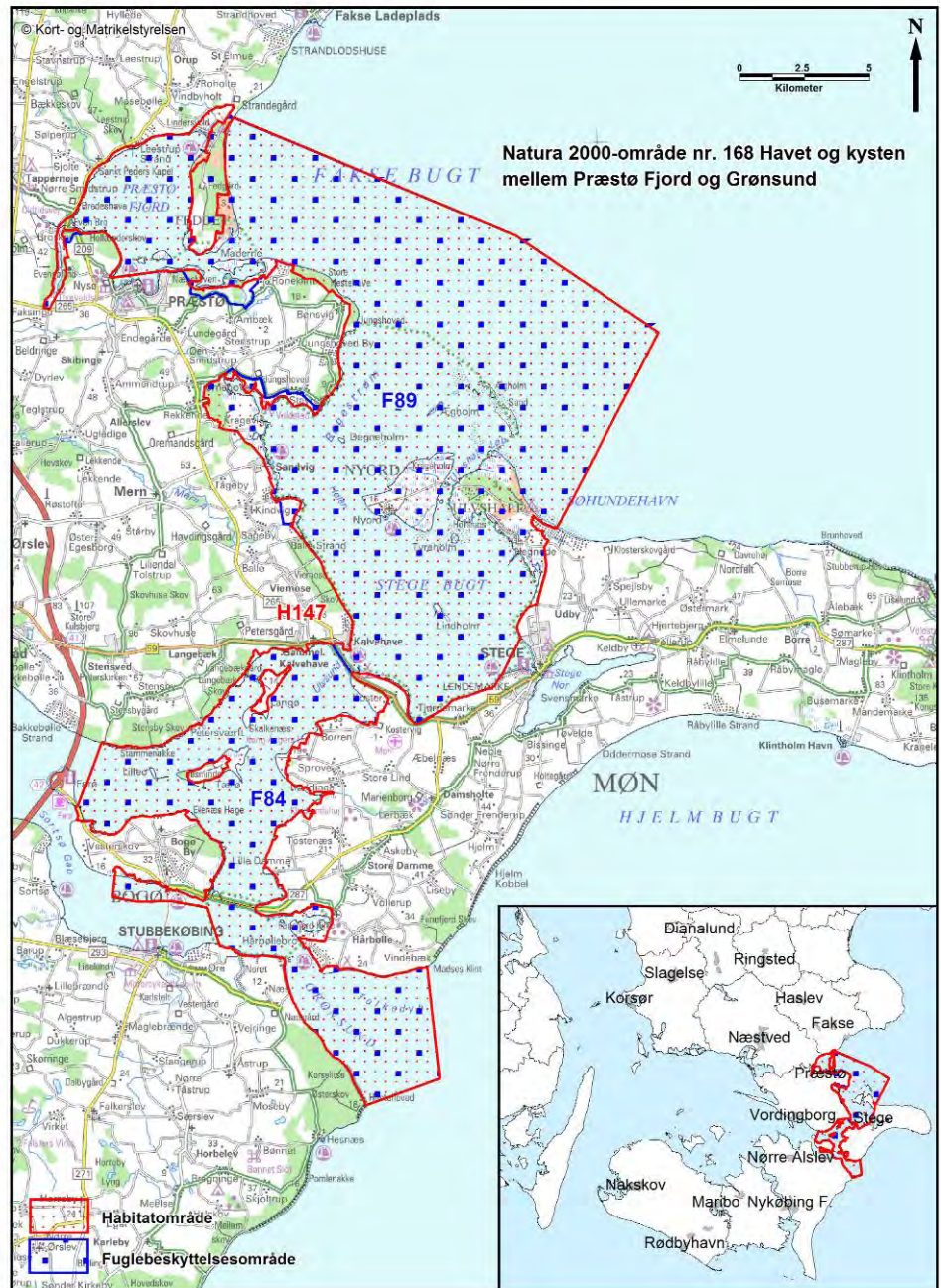
Planlagt indsats efter vandplanen, der kan påvirke udpegningsgrundlaget i et Natura 2000-område væsentligt, skal konsekvensvurderes i henhold til habitatdirektivets artikel 6, stk. 3. Indsatsen kan i givet fald kun gennemføres, hvis det på grundlag af bedste faglige viden dokumenteres, at aktiviteten ikke vil skade bevaringsmålsætningen for området. Potentielle konflikter mellem Vand- og Natura 2000-planen skal som udgangspunkt være afdækket i forbindelse med vedtagelse af vandplanen.

Strategisk miljøvurdering

I medfør af bekendtgørelse nr. 936 af 24. september 2009 af lov om miljøvurdering skal der foretages en miljøvurdering af planer og programmer, der omhandler fysisk planlægning og arealanvendelse, eller som kan påvirke et internationalt beskyttelsesområde væsentligt.

I bilag 4 er der udarbejdet en miljørapport, der belyser konsekvenserne ved at gennemføre Natura 2000-planen for område nr. 168.

Bilag 1. Kort over Natura 2000-områdets placering og afgrænsning

Bilag 2. Opsummering af Natura 2000-planen og mulige virkemidler

En opsummering af Natura 2000-planens indhold, mål og indsatsprogram findes samlet i Bilag 2- opdelt på de naturtyper og arter, der udgør udpegningsgrundlaget for det på gældende Natura 2000-område. Se www.nst.dk – under opslag om plan for dette Natura 2000-område.

Bilag 2 indeholder endvidere en oversigt over mulige virkemidler, der er eksempler på, hvordan indsatsprogrammet kan gennemføres.

Sammen med bilag 2 findes på hjemmesiden baggrundsmateriale for planerne samlet i basisanalyse og tillæg til basisanalyse samt henvisning til kort over forekomst af de kortlagte og tilstandsvurderede naturtyper.

Bilag 3. Væsentlige naturforvaltningsmæssige opgaver

Ved igangsætningen af Natura 2000-planprocessen blev der identificeret en række væsentlige naturforvaltningsmæssige opgaver. På baggrund heraf blev der opstillet 4 sigtelinjer, der formulerer prioriteringen af den nødvendige indsats. Sigtelinjerne sætter dermed rammerne for Natura 2000-planlægningen.

De overordnede rammer er formuleret i nedenstående bilag. Teksten indgik i idéfasen for vand- og naturplanlægningen, juni – december 2007.

Antallet af naturtyper, der kortlægges og tilstandsvurderes, er siden udvidet.

Væsentlige naturopgaver

Miljøministeriet har udarbejdet en oversigt over væsentlige naturforvaltningsmæssige opgaver i Natura 2000-planlægningen. Det er de opgaver, som tillægges den højeste prioritet i 1. planperiode fra 2010 til 2015:

Væsentlige naturforvaltningsmæssige opgaver i Natura 2000-planlægningen:

Danmark er ifølge Habitatdirektivet forpligtiget til at iværksætte de nødvendige foranstaltninger, der sikrer eller genopretter en gunstig bevaringsstatus for de naturtyper og arter, der udgør habitatområdernes udpegningsgrundlag.

Samtidig er Danmark forpligtet til, via gennemførelsen af Fuglebeskyttelsesdirektivet, at træffe egnede foranstaltninger med henblik på at beskytte yngle- og rasteområder for en række fuglearter.

Væsentlige trusler mod naturen

En række faktorer udgør de væsentligste trusler mod de direktivudpegede naturtyper og arter:

Næringsstofbelastning medfører markante forringelser af terrestriske naturtyper, søer, vandløb og kystnære farvande først og fremmest som følge af gødskning, afstrømning fra markarealer og kvælstofnedfald. Store mængder næringsstoffer i naturen fremmer ensartede næringskrævende artssamfund på bekostning af et alsidigt plante- og dyreliv og medfører forringede forhold for den biologiske mangfoldighed og naturtyper og arter;

Tilgroning ændrer på afgørende vis levevilkårene for en række plante- og dyrearter, herunder fuglene. Det truer også især lysåbne naturtyper som moser, enge, klitter, heder, overdrev men også egeskove ofte som følge af manglende eller utilstrækkelig drift;

Fragmentering skaber isolation af arternes bestande, hvorved de risikerer at uddø. Foruden et direkte tab af naturareal, forringes de

eksisterende naturtypers tilstand og deres økologiske funktioner;

Udtørring er en vedvarende trussel mod mange våde naturtyper og de tilhørende arter som følge af en ændring i de naturlige vandforhold;

Invasive arter er ikke hjemmehørende arter, der spreder sig. De optager plads og fortrænger det oprindelige plante- og dyreliv og findes i dag på mange naturarealer;

Forstyrrelse kan være en afgørende faktor navnlig for truede og sårbare arter, der på grund af levevis og specifikke krav til levested, vil være følsomme overfor menneskelige aktiviteter.

Ofte vil truslerne påvirke i samme retning. For eksempel er tilgroning ofte en effekt af næringsstof-belastning og udtørring, tillige er presset på mange arter højt på grund af fragmentering, og det øges yderligere med forekomst af for eksempel invasive arter og menneskelig forstyrrelse.

Overordnet målsætning

Målsætningen er, at de udpegede naturtyper og arter på sigt opnår "gunstig bevaringsstatus". Der skal opstilles en langsigtet målsætning for hvert af de udpegede Natura 2000-områder.

Målsætningen rækker udover 1. planperiode og beskriver en tilstand, der tager hensyn til potentialet i de lokale naturforhold og i de udpegede områder som helhed.

Sigtelinjer for indsatsen i 1. planperiode

Natura 2000-planen skal under hensynstagen til den overordnede målsætning opstille konkrete retningslinjer for indsatsen i 1. planperiode for hvert enkelt beskyttelsesområde. Det kan være en indsats, som strækker sig ud over planperioden, men som skal iværksættes nu.

Opfyldelsen af Habitat- og Fuglebeskyttelses-direktivernes krav om "gunstig bevaringsstatus" er en opgave, som strækker sig over lang tid og kræver en omfattende indsats. Det er derfor nødvendigt at prioritere og målrette indsatsen i den enkelte planperiode. Den nationale prioritering af indsatsen i 1. planperiode fokuserer på at sikre naturtilstanden for udpegede naturtyper og bestandene for udpegede arter. Der vil på baggrund af naturmæssige forskelligheder være regionale forskelle i gennemførelsen af indsatsen.

Sikring af naturtilstanden af eksisterende naturarealer og arter i beskyttelsesområderne

Ifølge direktiverne skal de naturtyper og arter, der udgør områdernes udpegningsgrundlag, have en gunstig bevaringsstatus. Der er således en forpligtigelse til at sikre naturen mindst samme tilstand som ved direktivernes ikrafttræden. Dette kræver ofte en løbende driftsindsats og en vedvarende indsats mod næringsstofbelastningen på de eksisterende naturarealer for at opretholde eller genoprette dem i samme tilstand.

Sikring af de små naturarealer

De små naturarealer er ofte i dårlig naturtilstand, blandt andet fordi de er så små, at påvirkningen fra omgivende arealer har stor betydning. En udvidelse af små naturarealer indenfor beskyttelsesområderne samt eventuelt sammenkædning af arealer via spredningskorridorer og trædesten kan være nødvendig for at opretholde naturtilstanden også på længere sigt.

Sikring af naturtyper og levesteder som lovligt kan ødelægges

Der skal ske en sikring af de naturtyper og levesteder, der ikke er beskyttet mod aktiviteter, som direkte kan ødelægge dem. Det drejer sig for eksempel om skovens naturtyper og sten- og boblerev på havet. Der vil derudover være andre ikke beskyttede levesteder for visse af direktivernes arter, hvor en sikring kan være nødvendig, for eksempel for visse fuglearter.

Indsats for truede naturtyper og arter

For naturtyper og arter, hvis status på landsplan er i fare for at blive voldsomt forringet i 1. planperiode, og hvor der er en fare for, at de forsvinder fra den danske natur på sigt kan en egentlig naturgenopretningsindsats og/eller målrettet drift være nødvendig. Som eksempler på truede naturtyper og arter kan nævnes højmoser, eremit og sortterne.

Natura 2000-planlægningen fastlægger desuden retningslinjer for myndighedernes skønsmæssige beføjelser efter lovgivningen i øvrigt.

Natura 2000 og Vandrammedirektivet

Gennemførelsen af Vandrammedirektivet og vandplanerne forventes at bidrage til at imødegå nogle af ovennævnte trusler. Eksempelvis genskabes nye naturområder i ådale, og vandkvaliteten vil blive forbedret. Omfanget af synergieffekten mellem Natura 2000 og Vandrammedirektivet vil blive tydelig undervejs i planprocessen. For vandforekomster, der også er omfattet af Natura 2000-direktiverne, vil det strengeste af miljømålene være gældende.

Med målbekendtgørelsen er der fastlagt nærmere retningslinjer for fastsættelse af mål i Natura 2000-områderne og defineret en 5-trinskala for naturtilstanden i 18 lysåbne naturtyper og 10 skovnaturtyper. Et tilsvarende tilstandssystem er under udarbejdelse for direktivernes arter. På et senere tidspunkt vil et tilstandssystem for såvel de ferske som de marine naturtyper blive udarbejdet.

Bilag 4. Miljørapport for Natura 2000-planen

Miljørapport for Natura 2000-område 168: Havet og kysten mellem Præstø Fjord og Grønsund

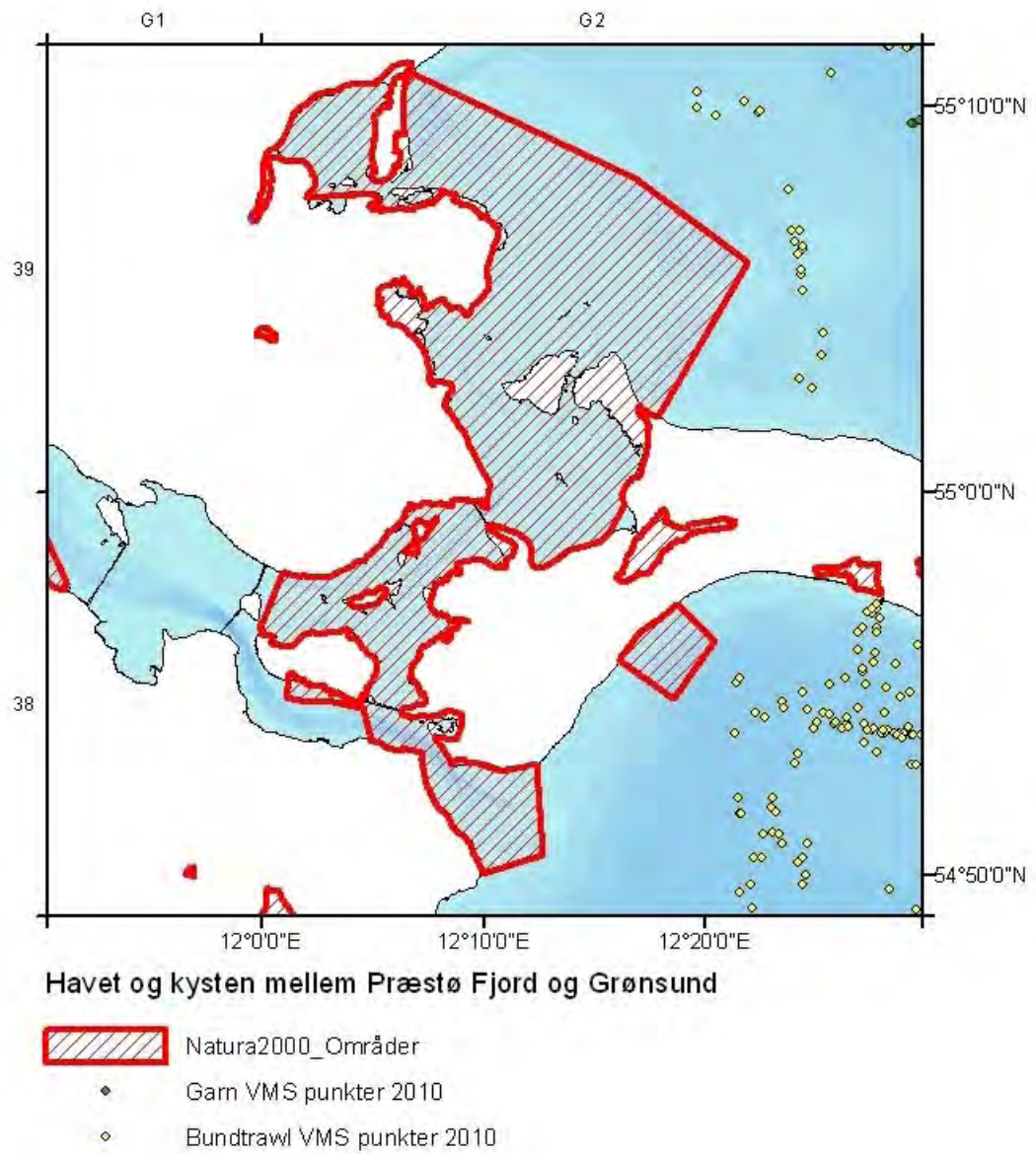
- kan ses på Naturstyrelsens hjemmeside www.naturstyrelsen.dk under opslag for plan for dette Natura 2000-område.

Bilag 5. Fiskeriaktivitet i Natura 2000-området

Fiskeriaktivitet med garn og bundtrawl ifølge VMS data fra 2010 for alle fartøjer over 15 meter er vist i nedenstående kort. VMS står for Vessel Monitoring System, og er et satellitbaseret overvågningssystem for fiskefartøjer, der regelmæssigt sender data til fiskerimynderhederne om fartøjers position, kurs og fart.

VMS systemet er obligatorisk for fiskefartøjer over 15 meter (12 meter fra 1. januar 2012). Der sendes signaler hver time, og disse data giver således en indikation af det fiskerimønster, som var gældende for året 2010. Det præcise fiskeri fra fartøjer under 15 meter kendes ikke, da fartøjer under 15 meter i 2010 ikke var forpligtet til at have VMS om bord.

Natura 2000-plan

Fiskeriaktivitet med garn og bundtrawl ifølge VMS data i år 2010 fra både over 15 meter.

Naturstyrelsen
Haraldsgade 53
2100 København Ø
www.nst.dk